

الگوی پویا و
جامع نیاز سنجی
برنامه درسی

مدرس : دکتر سعادت مند

قسمت اول :اصول و مفروضات اساسی در الگوی پویا و جامع نیاز سنجی

*اصول و مفروضات اساسی در ۸ قسمت بررسی می شود ، نیازسنجی در برنامه درسی :

۱-فرآیندی پویاست

۲-فرایندی کثرت گراست

۳-فرایندی انعطاف پذیرست

۴-مبتهی بر اصل توجه نابرابر است

۵-فرایندی افزایشی است

۶-فرایندی واکنشی و فراکنشی است

۷-فرایندی واقع گرایانه است

۸- نتایج نیاز سنجی بر حسب سطوح تصمیم گیری، درجاتی متفاوت از ثبات و پایداری دارد

۱- نیازسنجی در برنامه درسی فرایندی پویاست

***برنامه درسی یک پدیدار ایستا نیست.**

***نیازسنجی به مرحله تدوین برنامه درسی محدود نمی شود، بلکه مولفه ی اجرای برنامه را نیز شامل می شود.**

(برنامه درسی مفهومی فراگیر مشتمل بر مراحل تدوین و اجراست و نیازسنجی در هر دو مرحله مدنظر است .)

***در هر سه برداشت از برنامه درسی (یک سند ومجموعه تصمیمات در حوزه آموزش /نظام شامل مولفه های طراحی تدوین وارزشیابی /حوزه مطالعاتی)**

مقوله اجرای برنامه درسی اهمیت زیادی دارد.

***پیوند متعامل و انعطاف پذیر بین تدوین و اجرای برنامه، نگرشی یکپارچه از مطالعه نیازسنجی ارائه می دهد .**

۲- نیازسنجی در برنامه درسی فرایندی کثرت گراست

*از لحاظ مفهومی کثرت گرایی نظامی است که چندمرکز قدرت قانونی داشته وقدرت تصمیم گیری بین تمام گروه های ذینفع وقانونی توزیع شود.

*کثرت گرایی در نیاز سنجی به مفاهیم زیر اشاره دارد:

الف) در جامعه خرده فرهنگ های متفاوت وجود دارد .

ب) نیازها متأثر از ارزش ها ،باورها و هنجارها در خرده فرهنگ هاست.

ج)باید فرصت تصمیم گیری دربرنامه درسی درسطوح مختلف پخش شود.

د) علاوه بر حفظ موازین ملی به نیاز های منطقه ای و محلی توجه شود.

۳- نیازسنجی در برنامه درسی، فرآیندی انعطاف پذیر است

* انعطاف پذیری با اصل کثرت گرایی مرتبط است.

* نیازسنجی بر روابط بین مولفه ها و سطوح تصمیم گیری در نظام برنامه درسی و تعاملات آنها بستگی دارد.

* در هر سطح نیازسنجی مقام ها، سازمان ها و گروه هایی درگیرند.

* در هر سطح شرکت کنندگان علائق، سنتها، طرز تلقیها و شرایط متفاوت دارند.

در تدوین و اجرای برنامه مذاکره و تعامل بین سطوح با نیازهای ملی لازمست.

نیازسنجی فرایندی پویا، متعامل، انعطاف پذیر و مبتنی بر احترام و دارای رویکرد غیر خطی است.

۴- نیازسنجی در برنامه درسی مبتنی بر اصل توجه نابرابر است.

*اصل توجه نابرابر با منابع اساسی اطلاعات در برنامه درسی مرتبط است.

*سه منبع اصلی اطلاعات در نیازسنجی جامعه، دانش آموز و موضوعات درسی است.

*با توجه به **خاستگاه ایدئولوژیک متفاوت برنامه ریزان**، همواره کشمکش و تعارض بین حامیان هریک از منابع وجود دارد.

الگوی جامع نیازسنجی می گوید:

به هر سه منبع باید توجه شود ولی میزان تاکید بر هر منبع تابع مرحله و سطحی خاص است که در آن در حال تصمیم گیری هستیم .

۵- نیازسنجی در برنامه درسی فرایندی افزایشی است

*مشخصه افزایشی بودن **بستگی به درجه تعیین و صراحت نیاز در هر یک از سطوح** نیازسنجی دارد.

*نیازهای مشخص شده در یک سطح در سطح دیگر هم مصداق دارند.

*در هر سطح هم باید به نیازهای تعیین شده در سطح بالاتر توجه کرد و هم به نیازهای همان سطح (**فرایند افزایشی**)

*هرچه از سطوح کلان به سمت خرد پیش می‌رویم قلمرو نیازسنجی محدودتر شده در عوض نیازها پیوسته افزایش می‌یابد.

۶- نیازسنجی فرایندی واکنشی و فراکنشی است.

دو دیدگاه در این اصل مطرح است :

۱- دیدگاهی که برای نیازسنجی ماهیتی واکنشی قائل است.

۲- دیدگاهی که برای نیازسنجی ماهیتی فراکنشی قائل است.

ماهیت واکنشی : نیازسنجی تنها واکنشی است برای (بعد از ؟) تعیین و تصریح اهداف ازپیش تعیین شده و تنها بعد از تعیین اهداف می توان به طرح ریزی مطالعه نیاز سنجی پرداخت.

ماهیت فراکنشی : از طریق فرایند نیازسنجی است که هدفها و مقاصد آموزشی متولد می شوند.

بسته به سطوح تصمیم گیری نیازسنجی یا واکنشی است یا فراکنشی

۷-نیازسنجی در برنامه درسی فرایندی واقع گرایانه است

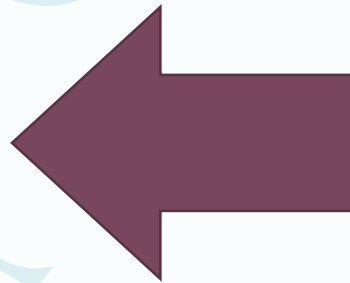
نیازسنجی باید اطلاعاتی را فراهم کند که خصوصیات زیر را داشته باشد:

دقیق : (تصویر روشن از واقعیت ها فراهم کند)

عملی : (در تدوین و اجرا استفاده شود)

سودمند : (مربوط و متناسب باشد)

معرفی کتاب

۸- بر حسب سطوح تصمیم گیری نتایج نیاز سنجی درجات متفاوتی از ثبات و پایداری دارند

*در نیاز سنجی با پدیده ای به نام **ناپایداری نتایج** روبه رو هستیم
، چون نیاز ها مفاهیمی متغیر و تحول پذیرند.

*درجه ثبات یا ناپایداری نتایج نیاز سنجی در هر سطح تصمیم
گیری از کلان تا خرد متفاوت است .

*در سطوح کلان نتایج ثبات بالاتری دارند .

*در سطوح پایین تر نتایج به سمت ناپایداری و سیالی می روند.

الگوی جامع و پویای نیازسنجی

این الگو در دو بخش مورد بررسی قرار می گیرد :

۱- سطوح تصمیم گیری در خصوص نیازها

الف) سطح کلان فراتر از موضوعات درسی (مربوط به تدوین برنامه است)

ب) سطح کلان متمرکز بر موضوع درسی (مربوط به تدوین برنامه است)

ج) سطح خرد منطقه ای (مربوط به اجرای برنامه است)

د) سطح خرد موسسه ای / کلاس درس (مربوط به اجرای برنامه است)

۲- متغیرهای ده گانه اساسی الگوی نیازسنجی

پوشش جغرافیایی / قلمرو نیازسنجی / نوع نیازسنجی / نتیجه یا محصول / میزان پایداری یا ثبات نتایج / جهتگیری زمانی / منابع اطلاعاتی / داده های غالب / مسئولیت اجرایی / رویه های اجرایی

۱- سطوح تصمیم گیری در خصوص نیازسنجی

(subject free) ۱- سطح کلان فراتر از موضوعات درسی

*نیازها در سطح کشور و در چهارچوب نظام برنامه ریزی درسی

*برنامه درسی محدود به موضوعات درس نیست بلکه کلیه عناصر برنامه درسی را شامل می شود.

(subject specific) ۲- سطح کلان متمرکز بر موضوعات درسی)

*نیازسنجی در سطح ملی یا استانی با تمرکز بر موضوع درسی خاص

(Regional) ۳- سطح خرد منطقه ای

*نیازسنجی در سطح یک منطقه یا ناحیه آموزشی با تمرکز بر یک موضوع درسی ویژه انجام می شود.

(Institutional/classroom) ۴- سطح خرد موسسه ای / کلاسی

*نیازسنجی در سطح مدرسه یا کلاس درس با تمرکز بر موضوع درسی خاص انجام می شود.

ارزشیابی یکی از فعالیت های بنیادین در مراحل نیاز سنجی است .

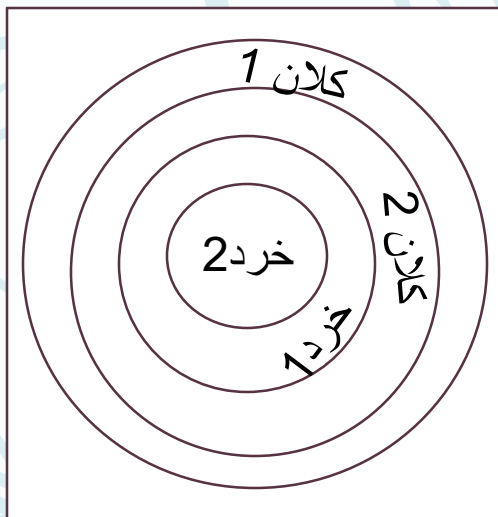
*هر اقدامی در زمینه نیاز سنجی مشتمل بر ارزشیابی است .(چهار چوب مفهومی)

*نیاز سنجی در سطوح مختلف انجام می شود.

*هر سطح سطوح پایین تر را در بر می گیرد.

*ماهیت ارتباط سطوح تعاملی است.(انعطاف پذیری در تصمیمات داریم /ابلاغ خطی دستور نداریم)

ارزشیابی

ارزشیابی

ارزشیابی

ارزشیابی

*تنها سطحی که نتایج آن دچار تغییر و اصلاح می شود،سطح

کلان فراتر از موضوع درسی است

*ارزشیابی بستری برای همه مراحل نیاز سنجی است .

متغیرهای ده گانه اساسی الگوی پویا و جامع نیازسنجی

۱- پوشش جغرافیایی (قلمرویی که از لحاظ مکانی، نیازسنجی در آن صورت می گیرد).

۲- قلمرو یا حیطه نیازسنجی (بر اساس دور بودن یا نزدیک بودن تعمیمات حاصل درباره نیازها به برنامه درسی یا موضوعات درسی تعریف می شود).

۳- نوع نیازسنجی :

الف) **جهت دهنده**: نشان دهنده جهت گیری های کلی برنامه جهت تدوین سایر عناصر

ب) **تصریح کننده**: تبیین نتایج در سطوح قبلی جهت تدوین عناصر برنامه

ج) **تکمیل کننده**: فراهم کننده اطلاعات تکمیلی نیازسنجی جهت تکمیل سطوح قبلی

د) **تشخیصی**: انطباق برنامه درسی با شرایط اجرایی در هریک از سطوح

۴- نتیجه یا محصول نهایی (پیامد نیازسنجی درهریک ازسطوح کلان تاخرد)

۵- میزان پایداری یا ثبات نتایج (نشان دهنده ثبات یا سیالی نتایج درهر سطح)

۶- جهت گیری زمانی

(زمان آینده : نیازسنجی در مرحله طراحی یا تدوین :سطوح کلان)

(زمان حال : نیازسنجی در مرحله اجرا :سطوح خرد)

۷- منابع اطلاعاتی (نشان دهنده منبع یا منابع اطلاعاتی غالب در هر سطح)

*منابع اطلاعاتی برای دستیابی به نیازهای آموزشی(جامعه وموضوع درسی)

*منابع اطلاعاتی برای دستیابی به نیاز های روان شناختی (یادگیرنده)

۸- داده های غالب :

الف (**هنجاری** : ریشه در ارزش ها و ایدئولوژی ها دارند.

ب (**کمی** : به صورت اعداد و ارقام برای اندازه گیری و مقایسه بکار می رود.

ج (**کیفی** : وضعیت فرد یا گروه به صورت ذهنی که نیاز به تفسیر و تعبیر دارد.

۹- **مسئولیت اجرایی** : نشان دهنده فرد یا افرادی است که نیاز سنجی می کنند و
تشکیلات لازم برای نیازسنجی

۱۰- رویه های اجرایی :

الف (**مراحل اجرایی**) گام های اساسی نیازسنجی در هر سطح (

ب (**شرکت کنندگان**) (مشخص کننده ترکیب گروه ها و افراد شرکت کننده)

ج (**روشها و فنون نیازسنجی**) (روش های به کار رفته در هر سطح خاص)

روش ها و فنون نیاز سنجی سه دسته است :

۱- **توافق محور** : روشی است که در آن نظرات افراد و گروههای شرکت کننده در نیاز سنجی بررسی می شود (نیاز به عنوان خواست یا ترجیح)

۲- **مسئله محور** : روشی است که در آن مسائل اساسی موجود در عملکردها و روندها روشن می شود. (نیاز به عنوان عیب یا مسئله)

۳- **هدف محور** : روشی است که در آن فاصله وضع موجود تا وضع مطلوب و شکاف ها مشخص می شود.